

IV. Mezní situace boje: člověk a válka

T 1: „Vše živé, aniž by o tom vědělo a aniž by to chtělo, vede *boj o pobývání*, a to pasivně o pouhé pobývání ve zdánlivém klidu přetrvávání, aktivně o růst a rozmnožení. Materiální podmínky pobývání, které jsou ve vztahu k možnému rozšíření života vždy omezené, činí nutným boj o tyto podmínky. Tento *nevědomý boj* si člověk uvědomuje, ale i jemu jako jednotlivci je opět do jisté míry skryt, pokud je tento boj přenesen na skupiny, společenská uspořádání, státy, které ho vedou za něj, a pokud také v případě člověka vždy pro jednotlivce existují nevědomé mocenské poměry, které ho svírají a nevědomé újmy způsobené druhým v důsledku vlastního úspěchu. *Vědomý boj*, při němž si bereme na mušku protivníka, se vede o šíři prostoru k pobývání. Všude se v důsledku bojuje stejně krutě, pokud je v sázce a pokud se rozhoduje o šíři materiálního pobývání a vposled o pobývání samém a jeho zničení, ať už se tento boj vede v hospodářství mírovými prostředky nebo ve válce násilně, prostřednictvím výkonů, při nichž jde o to předstihnout druhé prostřednictvím lsti či jakýchkoli aktivit působených na újmu druhých.“ (K. Jaspers, *Mezní situace*, str. 66.)

T 2: „Boj s násilím, nasazení vlastního života, abychom buď násilím odporovali násilí, nebo abychom násilím získali panství a kořist, je prafenomémem lidského pobývání. Tento prafenomémem je *divoký bojový duch*. Když se rozpoutá, produkuje slast z překročení svého bytí ve vydání života všanc, a nemilosrdnost, již je život druhého tak málo cenný jako vlastní, která se vyzuří ve vítězství znásilňováním a plundrováním a konečně se umírní v nejvyšším pocitu moci, v němž poraženého nechá naživu, aby vítězi sloužil jako otrok.“ (K. Jaspers, *Atomová bomba a budoucnost lidstva*, Praha 2016, str. 94.)

T 3: „Divoký bojový duch *se stává vojáctvím* tím, že se ukázní k uspořádanému nasazení ve společenství nějakého oddílu. Bojový duch je disciplinován, propuká jen v okamžicích, v nichž chce vedení. Voják nebojuje, když chce, nýbrž když dostane rozkaz. Je ve službě ... Boj se koná zbraněmi, jejichž používání se učí, společnými operacemi, které musejí být provedeny. Vojenské vedení je v oblastech lidského pobývání jedním úkolem mezi jinými: Důstojník se ho chápe jako životního povolání. Jeho věcí je zabíjení v boji, s nebezpečím, že bude zabit. Povolání spočívá v tom, aby všechny prostředky a nacvičené věci byly připraveny pro okamžik, kdy je úkol nastolen do reality. K provedení úkolu patří vojáci, k nimž dnes náleží každý státní příslušník schopný vojenské služby, aby převzal povolání, které mají jiní za povolání životní, jako společné povolání všech k tomu schopných státních občanů na omezenou dobu přípravy a pak na dobu reálného boje. Specifickým profesním étosem ... je disciplína ve spolehlivém provádění rozkazů“ ... Vyžaduje osobní vlastnosti sebeovládání a odvahy.“ (Tamt., str. 95.)

T 4: „Podle Heideggera charakterizuje lidskou skutečnost to, že je vymezena vlastními možnostmi. De Roulet poznamenal v ‚Nemoci‘, že nemocný se proměňuje ve věc tou měrou, jak je zbavován vlastních možností a je závislý na vůli druhé osoby. Voják se nemocnému hodně podobá: i on trpí zvěcněním. Už jenom čeká, postrádá možnosti. To čekání je ale velmi zvláštní a vojenské. Zpravidla ten, kdo čeká, samozřejmě čeká něco od druhého, ale i *od sebe*. Voják ale čeká jen na něco od druhého. Toto pasivní čekání ... je pozvolná proměna ve věc ... Pokud se lidská skutečnost, bytí ve vlastních možnostech člověka, jak říká Heidegger, nazývá starost, je vojenská nedbalost ztrátou starosti, je to odlidštění ... Je to netečnost věcí. Tady už neexistují žádné možnosti, žádný neklid ... vstup do vojenského života se tak podobá smrti, poněvadž je provázen vzdáváním se života, který ztratil svůj smysl a zůstává na vahách v absurditě ... V tomto světě je přítomna víra, poněvadž abychom mohli o možnosti přijít, musí existovat. Jsou to však možnosti-věci, tedy neexistují v proměnách naší svobody, ... nepřístupně se vlní před námi a my na ně čekáme ... Tyto možnosti jsou ... ztělesňovány muži,

důstojníky, kteří ztratili svůj individuální lidský charakter a stali se jen *zářivými* možnostmi. Takový kapitán představuje v první řadě možnost, že vás přemístí, že vám zavelí, že vás zavře. A pokud by se člověk snad chtěl pokusit o jeho psychologický portrét, je to psychologie svatých, mířící výhradně k tomu, aby ... byl určen způsob, jímž kapitán použije *naše* možnosti.“ (J.-P. Sartre, *Sešity z podivné války*, Praha 2012, str. 20–22.)

T 5: „V pobývání člověka platí: Možnost definitivního racionálního řádu lidských vztahů ztroskotává před násilím. Kde je násilí – zabíjet a být zabíjen –, tam je boj, který vyžaduje oběť pobývání ... Oběť patří k pobývání buď jako okamžité nasazení života, nebo jako trvalé stravování ve ztracení možností pobývání ... To pro člověka podstatné je *vědomá* oběť, jeho životní odvaha, kterou jako vědomou odvahu ve světě nelze přiměřeně pochopit ze světa. Základem všech vznešených věcí člověka je oběť. A i ve ztroskotání je oběť ještě jistým naplněním, v němž se vyjevuje nekonečný obsah. Člověk se zná jako sám sebe teprve v osvědčení odvahou a pohrdáním smrtí. Ty mají jinou půdu než pouhý život. Pro člověka existuje více než život.“ (K. Jaspers, *Atomová bomba a budoucnost lidstva*, str. 86.)

T 6: „...člověk staví proti násilí jistou *hráz*. Pokouší se je (v zájmu pobývání všech) téměř kanalizovat. Pokud se to daří, je to *státní řád*. Lidské pobývání je založeno na vědomě organizovaném násilí. Násilí nelze z lidského pobývání vyloučit ... Pro lidi se může jednat jen o řád násilí, který se daří v právním státě, ale jen tím, že stát disponuje policií ... Existence každého lidského řádu je podle své skutečnosti, nikoli podle svého smyslu, založena násilím. Zachování všech států probíhá buď jím, nebo jeho hrozbou. Je nevyhnutelně vázáno na moc, která si může posloužit násilím. Tato základní situace člověka se s oblibou ... proti všem faktům zastírá ... To vytváří situace, v nichž získávají převahu ti nejnerozvážnější násilníci. Neboť ty, kdo žijí v pohodlné víře v bezpečí díky nenásilné zákonitosti a užívají si výhod, lze lehce přemoci klamem a lstí, protože ... mají přece ‚rozvahu‘ a nerozvážnost násilí pokládají za nemožnou.“ (Tamt., str. 70–71.)

T 7: „V lásce se lidé odvažují uvést se bezezbytku vzájemně v pochybnost, aby pronikli ke svému počátku tím, že se v neúprosném projasňování stávají pravdivými. Tento boj je ve vyjevování existence podmínkou jejího uskutečnění, neboť bezohledně, ale nenásilně proniká až k samému základu existence ... Boj v lásce je prost násilí a má charakter vzájemného zpochybňování, jež není vedeno vůlí k vítězství, nýbrž výhradně vůlí ke zjevnosti. Tomuto boji se mohou vyhnout tím, že se skryjí, a selhat tak jako existence.“ (K. Jaspers, *Mezní situace*, str. 68–69.)

T 8: „Tváří v tvář těmto faktům se lze uchýlit ke *konečnému pojetí*, pro něž se žádná mezní situace nestane zjevnou. S pohledem odvráceným od celku hledím na situace boje jako na něco, čemu se lze vyhnout; a také se jim snažím vyhnout, jestliže nejasně věřím v život podle práva, v klidu, se zajištěnými podmínkami pobývání pro všechny. Nedosahuji ve svém myšlení k hranici, nýbrž žiji spokojeně, dokud to zastírání mých vlastních základů dovoluje. Pokud se mi podmínky mého pobývání zdají stabilní, nepoznávám boj jako podmínku a mez veškerého pobývání ... Přes všechnen sebeklam ohledně podmínek mého vlastního pobývání, jichž požívám, aniž bych si je tvořil, někdy upadám do nervozity – to když se vynoří ohrožení jako temně pociťovaná nebezpečí a dostávám se pod nejasný tlak nebo když se vyjeví bezpráví a nesvár jako možná situace, která nemá řešení. Jindy se zase zklidňuji – to když necítím žádné nebezpečí a opět věřím v život bez boje, ačkoli fakticky žiji z bojové konstelace, která je pro mne příznivá. *Mezní situace* nastává jen pro existenci s její vůlí k jasnosti, pokud se nechá zasáhnout utrpením a uchopuje své pobývání i s jeho podmínkami.“ (Tamt., str. 71–72.)